uită să precizeze, însă că, în acest lung şir, primul loc îi aparţine, pe drept; aceasta nu numai pentru că *Supplexul*, prin definiţie, este actul de naştere al naţiunii române, ci pentru că lucrarea sa, în ediţiile sale anterioare, a reprezentat un obligatoriu punct de plecare şi referinţă. Cele trei ediţii ale *Supplexului* trebuie judecate nu numai în densitatea lor ştiinţifică, ci apreciate, în egală măsură, în deosebita lor semnificaţie politică. Raportat la anii apariţiei, conţinutul cărţii reliefează măsura în care *Supplexul* şi problematica sa sînt la fel de vii şi actuale. De asemenea, cartea şi universul naţional care-l cuprinde subliniază rosturile de astăzi şi de întotdeauna ale istoriei ca *paladiu* al naţionalităţii. Aşadar, apreciem noi, *Supplex Libellus Valachorum* nu este numai un eveniment editorial; este un act cu limpede definită valoare naţională.

Cartea profesorului Prodan nu cuprinde istoria unui document, a unui act; este istoria însăşi a luptei pentru determinare şi emancipare. *Supplexul* nu reprezintă un început; este, doar, „un important moment într-o organică şi istorică luptă". În el sînt concentrate, într-o formă superioară şi într-o notă specifică, marile idei asupra latinităţii, continuităţii şi unităţii secolului al XVII-lea, preluate în Transilvania prin intermediul sintezei cantemiriene. Principiile documentului, care exprimă, limpede, opţiunile politice româneşti, îşi prelungesc efectele pînă tîrziu, în secolul al XIX-lea. Le întîlnim în acţiunile politice care au prefaţat revoluţia de la 1848, sînt prezente în memorabilul discurs rostit de S. Bărnuţiu în Catedrala de la Blaj, le simţim în lucrările Dietei din 1863—64. *Memorandul* din 1891, este, se poate admite, o nouă ediţie a actului de la apariţia căruia, acum, nu întîmplător, desigur, se împlineau 100 ani. Istoria lui se confundă cu istoria formării şi afirmării naţiunii române.

Supplexul reprezintă un moment al luptei politice naţionale care-şi păstrează şi astăzi, nealterate, mesajul şi sensul. Prin intermediul său românii au solicitat restituirea drepturilor, răpite sau încălcate prin forţă sau abuz. Înfăţişînd cuprinsul, importanţa şi soarta memoriului, autorul îl situează în contextul larg care l-a generat, oprindu-se asupra sistemului politic al Principatului în secolul al XVII-lea, a consecinţelor Unirii cu biserica Romei; stăruie asupra luptei naţionale a românilor din Transilvania, al cărei iniţiator a fost Inochentie Micu. Prezentarea aspectelor fundamentale ale despotismului luminat şi ale Iosefinismului îi îngăduie profesorului Prodan să formuleze importante concluzii cu privire la *Consecinţele iosefinismului pentru români*.

Răscoala din 1784, plasată în cuprinsul contradicţiilor sociale şi etnice specifice Transilvaniei este explicată în rosturile ei sociale şi naţionale. Separînd mai limpede taberele aflate în luptă, mişcarea ţăranilor a trasat dimensiunile sociale ale mişcării naţionale româneşti, propulsînd problema românească în conştiinţa europeană, contribuind, totodată, la sporirea solidarităţii etniei naţionale.

O admirabilă expunere este consacrată ideilor noi, sociale şi politice, specificului iluminismului, difuziunii şi manierei de receptare în ţările române. Procesul istoric de dezvoltare defineşte taberele aflate în luptă, le subliniază ideologia, reliefează contradicţiile sociale şi etnice, devenite naţionale. Maniera în care se nasc, evoluează şi se definesc aceste contradicţii, creşterea adversităţilor naţionale, marcate atît de limpede în anii *Supplexului* sînt magistral înfăţişate, cu un remarcabil simţ al proporţiilor şi al nuanţelor. Problemele fundamentale ale vieţii sociale, politice şi culturale din Transilvania sînt înfăţişate şi explicate, în ponderea şi cu semnificaţia lor. Ele sînt judecate şi cîntărite în acord cu realităţile din Principate oferindu-ne, în felul acesta, o imagine generală, completă, asupra evoluţiei fenomenului naţional românesc în cuprinsul Europei naţionalităţilor.

O carte de mare densitate, scrisă de un maestru, înzestrat, în egală măsură, cu talentul deosebit de a comunica nu numai sensul şi semnificaţia datelor sau al acţiunilor, ci şi cu capacitatea de a sugera tumultul mişcării lor şi atmosfera luptei. O mare carte a naţiunii, indispensabilă pentru specialişti, necesară pentru toţi acei, mulţi, cărora nu le pot fi străine marile acte de cultură ale epocii noastre.

Gh. Platon

ECATERINA NEGRUŢI, *Satul moldovenesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Contribuţii demografice*, Iaşi, Universitatea „Al. I. Cuza", 1984, 130 p. (text + rezumat în limba franceză, liste de hărţi şi figuri, tabele statistice, indice)

Situată într-un domeniu spre care Ecaterina Negruţi şi-a orientat cu fermitate, cercetările, noua lucrare, elaborată în cadrul colectivului de istorie modernă al Institutului de Istorie şi Arheologie „A. D. Xenopol", se înscrie în seria contribuţiilor remarcabile privind

studierea fenomenului demografic din Moldova, pe care autoarea îl stăpînește, cu autoritate și competență.

Adăugîndu-se unor contribuții anterioare, de aleasă ținută, referitoare la *demografia urbană*, lucrarea privitoare la demografia satului moldovenesc completează imaginea unor procese și fenomene deosebit de importante pentru istoria noastră economică, socială și chiar politică. Expunerea se desfășoară în cinci capitole care, în limitele informațiilor din materialele de gen, plasează fenomenul demografic în contextul teritorial și istoric corespunzător, relevîndu-i dimensiunile fundamentale: I *Întinderea Moldovei și împărțirea ei administrativă,* II *Dimensiunile „revoluției demografice“ în Moldova,* III *Așezările rurale din Moldova,* IV *Compoziția populației rurale,* V *Mișcarea naturală a populației rurale.*

La capătul unei expuneri sobre și echilibrate, care valorifică, cu discernămînt, un bogat material documentar, autoarea desprinde cîteva importante concluzii cu caracter general. Pornind de la constatarea că transformările în structura demografică au avut o influență *covîrșitoare* asupra întregului proces al devenirii, provocînd reacții în lanț, care au condiționat dezvoltarea ulterioară, social-economică și politică a țării, Ecaterina Negruți consemnează cauzele care au generat schimbările demo-economice pe teritoriul țărilor române, raportînd fenomenele românești la cele europere, corespunzătoare. În decurs de 85 ani, se constată în acest sens, populația a crescut de trei ori. Pe drept, proporția este apreciată ca *uimitoare.* În același interval, populația urbană a crescut cu circa 475%. Sporul populației s-a realizat, mai ales, pe seama creșterii natalității și a reducerii apreciabile a mortalității, ca urmare a dispariției factorilor care, în trecut, întrețineau indicele ridicat al fenomenului. Mobilitatea populației, notează în continuare Ec. Negruți, constituie o altă importantă trăsătură a noii evoluții demografice.

Reliefînd consecințele economice ale acestei veritabile *„revoluții demografice“*, autoarea consemnează schimbările survenite în structura claselor sociale din lumea satelor, care însoțesc și accelerează dezvoltarea societății românești în secolul al XIX-lea.

Prin natura cercetării, rigoarea analizei, pertinența concluziilor, lucrarea Ecaterinei Negruți se înscrie ca o contribuție de valoare la lămurirea unor aspecte esențiale ale istoriei noastre moderne.

Gh. Platon

DAN BERINDEI, *L'an 1848 dans les Pays Roumains*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, 119 p.

Dan Berindei, istoric de aleasă ținută, care, de curînd, a sărbătorit vîrsta marilor împliniri (60 ani), se bucură de un bine meritat prestigiu în istoriografia românească. Cele aproape 300 titluri (cărți, studii și articole), la care se adaugă circa 500 articole de popularizare, risipite în publicații din țară sau de peste hotare, precum și o impresionantă reprezentare la manifestări științifice internaționale [1], i-au conferit un loc aparte în peisajul istoriografic și în viața culturală a vremurilor noastre.

Cercetător al istoriei moderne, și-a concentrat atenția asupra formării și organizării statului național modern, căruia i-a consacrat cea mai importantă parte a operei sale, ce și-a găsit expresie în contribuții durabile, de recunoscută valoare. Cartea pe marginea căreia stăruim se înscrie în acest ciclu, reliefînd, încă odată, adevărul potrivit căruia *sinteza* nu poate fi realizată decît în urma unei detaliate și sistematice exegeze.

Unitatea revoluției române de la 1848 reprezintă, astăzi, un bun cîștigat. Includerea revoluției din Moldova în ciclul general al revoluției românești a restabilit un echilibru firesc în aprecierea acestui important fenomen, a cărui imagine a fost atît de viciată de izolarea evenimentelor din Moldova, ca urmare a unor grave erori teoretice și metodologice [2]. Depășirea tratării convenționale, pe provincii — în care un deosebit merit îi revine și lui

---

[1] Cf. „Revue Roumaine d'Histoire“, t. XXIII, 2, 1984, p. 179—193 (bibliografie științifică nítocmită de Anastasie Iordache).

[2] Cf. Gh. Platon, *Revoluția de la 1848 din Moldova, parte integrantă a revoluției românești* și *Revoluția de la 1848 în Moldova. Locul său în cuprinsul general al revoluției românești,* în An. șt. Univ. Iași, Istorie, t. XIX, f. 2, 1973, p. 199—206 și t. XXIV, 1978, p. 7—32.